

Отримано: 19 червня 2025 р.

Прорецензовано: 10 вересня 2025 р.

Прийнято до друку: 15 вересня 2025 р.

email: yukalo@tdmu.edu.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2795-9679>

email: lisovym@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-1304-4922>DOI: [http://doi.org/10.25264/2519-2558-2025-27\(95\)-106-111](http://doi.org/10.25264/2519-2558-2025-27(95)-106-111)

Юкало В. Я., Лісовий М. І. Вивчення жанрів публічного виступу в контексті формування професійної мовно-комунікативної компетенції майбутнього лікаря. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»* : серія «Філологія» : науковий журнал. Острог : Вид-во НаУОА, 2025. Вип. 27(95). С. 106–111.

УДК: 811.161.2'276.6:61

Юкало Володимир Ярославович,
кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови,
Тернопільський національний медичний університет імені І. Я. Горбачевського
Лісовий Микола Іванович,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та психології,
Вінницький національний медичний університет ім. М. І. Пирогова

ВИВЧЕННЯ ЖАНРІВ ПУБЛІЧНОГО ВИСТУПУ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОВНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНЬОГО ЛІКАРЯ

У статті описано методiku вивчення актуальних для майбутнього лікаря жанрів суто наукового і науково-популярного публічного виступу в медичному закладі вищої освіти. Уміння виголошувати публічний виступ різних жанрів є важливою професійною мовно-комунікативною компетенцією медичного працівника. Високі кваліфікаційні вимоги до медичних працівників, що передбачають їхню пасивну або активну участь в науковій конференції, інформування населення під час санітарно-просвітницької роботи, зокрема шляхом публічного виступу, вимагають комплексного підходу до формування мовної, комунікативної культури у майбутнього медичного працівника.

Запропоновано формувати уміння підготовки і виголошення актуальних жанрів публічного виступу у майбутнього медичного працівника методом проєктів, науково-дослідних і озайомлювально-інформаційних, з наступною публічною презентацією у формі наукової доповіді, повідомлення, бесіди і колективного обговорення проєкту на занятті. Методика передбачає вивчення актуальних для лікаря жанрів публічного виступу у медичному закладі вищої освіти протягом усіх років навчання, на заняттях з української мови (основна і вибіркові професійно орієнтовані дисципліни), із суспільно-гуманітарних і медико-біологічних дисциплін, в позааудиторній, гуртковій науково-дослідній роботі. Це сприятиме формуванню в здобувачів вищої освіти навичок підготовки і виголошення наукової доповіді, науково-популярного повідомлення на медичну тему, дозволить зрозуміти особливості вибору і реалізації комунікативної стратегії щодо виступів з основних тематичних груп і для різних типів слухачів.

Ключові слова: професійна мовно-комунікативна компетенція, мовно-комунікативна культура, публічний виступ, наукова доповідь, наукове повідомлення, медичні працівники, метод проєктів, українська мова за професійним спрямуванням, заклади освіти.

Volodymyr Ya. Yukalo,
PhD in Philology, Associate Professor of the Ukrainian Language Department,
I. Horbachevsky Ternopil National Medical University
Mykola Lisovy,
PhD in Pedagogic Sciences, Associate Professor of the Department of Pedagogy and Psychology,
Vinnytsia Pirogov Memorial Medical University

STUDYING THE GENRES OF PUBLIC SPEAKING IN THE CONTEXT OF FORMING THE PROFESSIONAL LINGUISTIC AND COMMUNICATIVE COMPETENCE OF A FUTURE DOCTOR

The article describes a methodology for studying the genres of purely scientific and popular science public speaking relevant to the future doctor in a medical institution of higher education. The ability to deliver public speeches of various genres is an important professional language and communicative competence of a medical professional. The high qualification requirements for healthcare professionals, which include their passive or active participation in a scientific conference, informing the public during health education, in particular through public speaking, require a comprehensive approach to the formation of language and communication culture in the future healthcare professional.

It is proposed to develop the ability to prepare and deliver relevant genres of public speaking for future healthcare professionals through project method, research and informational, followed by a public presentation in the form of a scientific report, message, conversation and collective discussion of the project in class. The methodology involves studying the genres of public speaking relevant to a doctor in a medical institution of higher education during all years of study, in classes in the Ukrainian language (core and elective professionally oriented disciplines), social sciences, humanities, medical and biological disciplines, and in extracurricular, club research work. This will contribute to the development of skills in preparing and delivering a scientific report, popular science message on a medical topic, and will allow to understand the peculiarities of choosing and implementing a communication strategy for speeches on the main thematic groups and for different types of listeners.

Keywords: professional language and communicative competence, language and communicative culture, public speaking, scientific report, scientific message, healthcare professionals, project method, Ukrainian for Specific Purposes, educational institutions.

Постановка проблеми. Уміння виголошувати публічний виступ різних жанрів є важливою професійною мовно-комунікативною компетенцією медичного працівника. Завжди обов'язковою для медичного працівника була профілактична робота, високоефективним напрямком якої є безпосереднє інформування лікарем населення шляхом публічного виступу (повіді, повідомлення, бесіда) на тему профілактики і лікування хвороб, здорового способу життя.

Необхідність вивчення жанрів публічного виступу на фахову тему для різних спеціальностей ЗВО, зокрема медичних, в українській лінгводидактиці запропоновано наприкінці 90-х рр. ХХ ст. (Юкало, Вивчення, 1999; Януш, 1999), після того як у навчальні плани нефілологічних спеціальностей вищих ЗВО України 1994 р. було введено практичний курс української мови. Його викладання здійснювалось відповідно до типової «Програми і методичних рекомендацій з курсу «Ділове мовлення» для студентів першого курсу вищих навчальних закладів України» (Програма, 1993) і складених на її основі програм для різних спеціальностей, в т. ч. програми для студентів вищих медичних закладів освіти III-IV рівнів акредитації «Ділова українська мова» (Ділова, 1999). В основі цього курсу, на що вказувала і його назва, була «робота з питань діловодства українською мовою» (Програма, 1993), засвоєння ж інших важливих для професіоналів мовних компетенцій навчальні плани ЗВО не передбачали. У 1998-1999 рр. було оприлюднено концепції, що розширювали завдання чинного курсу української мови для студентів нефілологічних спеціальностей до засвоєння професійної мови у всіх практично актуальних для спеціаліста сферах спілкування, зокрема пропонувалося викладати питання щодо публічного виступу на професійну тематику майбутнім лікарям (Юкало, Вивчення, 1999) і юристам (Януш, 1999). У запровадженому 2009 р. на-взамін «Діловій українській мові» курсі «Українська мова (за професійним спрямуванням)» (Програма, 2009) було офіційно введено викладання публічного виступу для усіх нефілологічних спеціальностей ЗВО України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Оскільки у медичних ЗВО українську мову завжди викладали на першому курсі, студентам, що лише розпочинають вивчати фахові дисципліни і не володіють в достатньому обсязі професійною мовою, не знають проблематики спеціальних дисциплін, то підхід до вивчення публічного виступу мав пропедевтичний, культуромовний характер: жанри, правила підготовки і реалізації публічного виступу, жанрово-стилістична нормативність мови і оформлення доповіді, культура сприймання публічного виступу тощо. Ці аспекти вивчались на прикладі лише двох актуальних тоді жанрів для навчальної і майбутньої професійної діяльності лікарів – реферату (Лісовий, 2010, 137-138) і повідомлення (Юкало, Культура мови, 1999, 47). Реферат – учнівська наукова доповідь на задану тему, зроблена на основі опрацювання і критичного огляду кількох джерел. Наукове повідомлення – публічний виступ невеликого обсягу, зроблений на основі опрацювання одного або кількох джерел. Курсової, дипломної роботи не розглядалось, оскільки навчальні плани підготовки лікарів не передбачали виконання таких робіт, продукування наукової доповіді розглядалось тільки теоретично, оскільки це уміння вважалося прерогативою вчених.

Було розроблено невеликий перелік орієнтовних тем із стилістичним завданням, на які студенти під час заняття-конференції мали підготувати і виголосити в аудиторії невеликі (2-5-хвилинні) наукові повідомлення, правильно оформити конспект, заявити адресата, взяти участь у навчальній дискусії, занотувати почуте, підготувати усну рецензію на відповідь товариша (Юкало, Культура мови, 1999, 12-13, 47, 48; Навчук, Шутак, 2025, 187-205).

У сучасних стандартах вищої освіти і в кваліфікаційних вимогах до лікаря зросли вимоги до володіння публічним виступом. Так, стандарти вищої освіти з основних медичних спеціальностей (медицина, педіатрія, стоматологія) магістерського рівня вищої освіти передбачають серед результатів навчання уміння планувати та втілювати систему протиепідемічних та профілактичних заходів щодо виникнення та розповсюдження захворювань серед населення, проводити санітарно-просвітницьку роботу з населенням, середнім і молодшим медичним персоналом, і додатково, уміння здійснювати наукову та/або науково-педагогічну діяльність у сфері охорони здоров'я, презентувати результати наукових досліджень, включно з публічним захистом кваліфікаційної роботи (Стандарт, 2021; Стандарт, 2024; Стандарт, 2019). Кваліфікаційні вимоги до лікаря передбачають володіння жанром наукової доповіді: в «Порядку проведення атестації лікарів» високі бали безперервного професійного розвитку нараховуються за участь в науковій, науково-практичній конференції, конгресі, симпозіумі, з'їзді; участь в дводенному заході – 10 балів, стендова доповідь – 20 балів, усна доповідь – 30 балів (це за умови, що лікарі, які здійснюють професійну діяльність, зобов'язані щороку подавати на перевірку особисте освітнє портфоліо та підтверджувати щонайменше 50 балів) (Порядок, 2019). Тобто, за участь в одній науково-практичній конференції з усною науковою доповіддю можна здобути щонайменше 40 балів, при річному ліміті у 50 балів. Отже, міністерські нормативно-директивні документи засвідчують важливість для сучасного лікаря володіння жанром наукової доповіді (усної і стендової), культурою її продукування, виголошення і сприйняття, жанром тез і/або наукової статті (без цього, як правило, неможлива участь з доповіддю в науковій конференції), а для успішної профілактичної роботи серед населення актуальними є жанри науково-популярної доповіді, повідомлення, бесіди, публічної лекції на медичну тему.

Отже, нові кваліфікаційні вимоги до медичних працівників, що передбачають їхню активну або пасивну участь в науковій конференції, в інформуванні населення під час санітарно-просвітницької роботи, передбачають формування у майбутнього лікаря високої мовної, комунікативної культури, зокрема щодо виголошення суто наукового і науково-популярного публічного виступу.

Метою нашого дослідження є розробити концепцію вивчення актуальних для майбутнього лікаря жанрів суто наукового і науково-популярного публічного виступу в медичному закладі вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. У роботі з оволодіння медичним публічним виступом виділимо дві лінії: теоретичну і практичну. Теоретична лінія – це ознайомлення із специфікою наукової праці в контексті основних понять, пов'язаних з культурою продукування наукомовного твору, мовно-жанровими особливостями наукової доповіді, реферату, повідомлення, бесіди, особливостями їхньої підготовки, виголошення і захисту; практична лінія – підготовка і виголошення жанрів публічного виступу, актуальних для майбутнього медичного працівника, участь в обговоренні виступів, відповіді на питання.

Пропонуємо розпочинати вивчення жанрів публічного виступу з курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)». Вважасмо, що статус цієї дисципліни як обов'язкової дає можливість рівного доступу усіх здобувачів вищої освіти першого року навчання до ознайомлення з особливостями підготовки і продукування, мовного оформлення актуальних для медичного працівника жанрів публічного виступу. Певні обмеження зумовлені лише тим, що більшість студентів ще не мають достатніх фонових знань із спеціальності, яку вони здобувають. Зважаючи на важливість, комплексність і складність мовних, комунікативних умінь, їхньому виробленню треба приділяти увагу на багатьох заняттях з курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)».

Так, під час вивчення теми «Наукова медична мова» ознайомлюємо здобувачів вищої освіти з такими основними поняттями, пов'язаними з культурою продукування наукового тексту, як-от: автор, ситуація, матеріал, адресат; ціль (мета), об'єкт, предмет, тема, проблема, жанр; завдання і методи дослідження. Вивчаємо етапи текстотворення. Обговорюємо як шукати і підбирати джерела відповідної тематики за допомогою ключових слів, готових анотацій і рефератів, вміщених в наукових виданнях, самостійно нотувати готові наукові тексти (план, тези, конспект), здійснюючи компресію наукової інформації, оформляти відповідно до стандартів бібліографію, цитати, посилання в науковомовних творах. В контексті текстотворення науково-популярної і суто наукової доповіді розкриваємо поняття про компіляцію, самостійність і творчість в науковій діяльності, наукову, прикладну цінність одержаних результатів, апробацію результатів дослідження. Зіставляємо відомий з мовного шкільного курсу жанр реферату з жанром проєкту, кваліфікаційної роботи і дисертації. Специфіка матеріалу дозволяє провести обговорення зазначених питань у формі евристичної бесіди.

Вдосконалюємо вміння складати конспект готового тексту у формі паспортної частини, плану і тез, з правильним оформленням бібліографічного опису конспектованого видання і сторінки конспекту.

Наступний етап – підготовка проєктів, учнівських науково-дослідних робіт з україністики, щонайменше двох-трьох робіт на групу, з наступною публічною презентацією у формі наукової доповіді і колективним обговоренням дослідження на занятті з української мови.

Важливо запропонувати бажаним підготувати проєкти з української мови, що відповідають віковим, професійним інтересам, пізнавальним можливостям першокурсників і водночас передбачають простий збір матеріалу. Вважаємо, що такими є теми з ономастики, діалектології і жаргонології. Ми робили спроби пропонувати студентам теми з культури мови, соціолінгвістики щодо дотримання літературної норми в середовищі медичних працівників, про суржик, питання сучасного українського правопису тощо. Досвід показав, що виконати такі загалом непрості, дискусійні мовні теми як наукові проєкти студенти медичних спеціальностей першого року навчання не можуть, на ці теми вони створюють лише реферати на основі вивчення літературних джерел, без критичного викладу матеріалу. Тому пропонуємо виконати як наукові проєкти такі теми, що передбачають обов'язковий збір, систематизацію та інтерпретацію фактичного матеріалу:

(1) «Прізвища моїх одногрупників», (2) «Імена і прізвиська моїх одногрупників», (3) «Жаргон студентів ... (вказати назву) факультету», (4) «Жаргон лікарів... (вказати спеціальність) міста... (вказати назву міста)» / «Жаргон лікарів ... відділення ... лікарні», (5) «Жаргон медсестер і фельдшерів ... відділення ... лікарні», (6) «Жаргон лікарів і фельдшерів швидкої допомоги міста...», «Жаргон аптекарів міста/села...», (7) «Жаргон співробітників департаменту охорони здоров'я міста...», (8) «Медична діалектна і просторічна лексика села/містечка...» тощо.

Перші три теми може підготувати кожен випускник середньої школи, 3-7-ту теми можуть підготувати студенти, що вже працювали в установах охорони здоров'я на посадах медичних працівників або особисто, через родичів чи друзів мають контакт з відповідними медичними працівниками, 8-му тему можуть підготувати мешканці відповідного населеного пункту. Усі запропоновані теми передбачають самостійність у зборі, систематизації і лінгвістичній інтерпретації лексики. Вважаємо, що перші дві теми є обов'язковими, оскільки вони є творчими, актуальними для всіх слухачів і водночас передбачають простий збір матеріалу і його аналіз переважно за допомогою словників. Темі з жаргонології також не викликають великих труднощів у підготовці, особливо для студентів, що вже працювали в медичних установах, мають наукову новизну, дослідження професійної лексики звичайно добре приймає аудиторія, їх можна опублікувати. Крім того, теми запропонованих проєктів формують в майбутніх лікарів, учених важливу навичку з маркування інформації, зокрема маркування медичної лексики.

Ці наукові доповіді будуть якісно підготовлені за умови, якщо до кожної теми запропонувати інструкцію, методичну вказівку з описом концепції наукомовного твору і методики збору матеріалу, подати орієнтовний план роботи, список обов'язкової літератури, посилання на зразок наукового тексту спорідненої тематики. Пропонуємо приклад формулювання завдань з підготовки доповіді:

Підготуйте невеликий науковий проєкт на тему «Прізвища моїх одногрупників», оформіть текст відповідно до чинного стандарту, складіть анотацію і список ключових слів, виступіть з доповіддю на занятті з української мови перед одногрупниками. Будьте готові відповідати на запитання слухачів.

Для підготовки проєкту треба зібрати матеріал – прізвища, потім користуючись словником українських прізвищ, етимологічним, тлумачним словником, монографією Ю. Редька, сайтом «Рідні», прокоментувати їхнє походження і значення, розповсюдження в Україні.

Література:

Етимологічний словник української мови : у 7 т. Київ : Наук. думка, 1982-2012.

Редько Ю. К. Словник сучасних українських прізвищ : у 2 т. Львів, 2007.

Редько Ю. К. Сучасні українські прізвища. Київ: Наук. думка, 1966. 214 с.

Словник української мови : в 11 т. Київ : Наук. думка, 1970-1980; Видавничий дім Дмитра Бураго, 2017.

Карта поширення прізвищ України. Рідні – генеалогічне товариство : веб-сайт. URL: <https://ridni.org/karta/> (дата звернення: 30.03.2025).

Підготуйте невеликий науковий проєкт на тему ««Жаргон лікарів... (вказати спеціальність) міста...» / «Жаргон лікарів ... відділення ... лікарні», », оформіть текст відповідно до чинного стандарту, складіть анотацію і список ключових слів, виступіть з доповіддю на занятті з української мови перед одногрупниками. Будьте готові відповідати на запитання слухачів.

У формулюванні конкретної теми вкажіть назву населеного пункту, установи, де зібрано матеріал. Напр.: «Жаргон лікарів-терапевтів міста Тернополя» тощо. Для підготовки проєкту зберіть матеріал – жаргонну лексику (не менше 15-ти слів чи словосполучень) з ілюстраціями, тобто прикладами, контекстами вживання. Для цього можна опитати відповідних професіоналів. Збирайте неофіційні назви різноманітних типів пацієнтів, їхніх особливостей, ситуацій, маніпуляцій, діагнозів, симптомів, препаратів та ін. Матеріал треба паспортизувати (вказати від кого, де і коли записано), описати і

систематизувати. Описати зібраний матеріал треба так, як це зроблено у словниках жаргону, у наукових статтях, зокрема в студентській статті Дениса Дробочького: Дробочький Д. І. Жаргон автомобільних механіків міста Тернопіль. *Професійна лінгводидактика в контексті особистісної парадигми* : матеріали науково-практичної конференції з міжнародною участю, 2-3 червня 2022 р. Тернопіль : ТНМУ, Укрмедкнига, 2022. С. 111-115. URL: <https://repository.tdmu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/17516/Професійна%20лінгводидактика%20%28збірник%20матеріалів%29.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 30.03.2025).

Література:

- Етимологічний словник української мови : у 7 т. Київ : Наук. думка, 1982-2012.
Словник української мови : в 11 т. Київ : Наук. думка, 1970-1980; Видавничий дім Дмитра Бураго, 2017.
Ставицька Л. Український жаргон : Слов. Київ : Критика, 2005. 496 с.
Червяк П. І. Медична енциклопедія. Київ : вид. центр «Просвіта», 2012. 1504 с. URL: <https://archive.org/details/med0ents/page/n1/mode/2up> (дата звернення: 30.03.2025).

Може виникнути необхідність в додатковій консультації від викладача. Проєкт можна виконати в роботі наукового гуртка кафедри, а доповідь заслухати і обговорити на занятті з української мови за семінарською системою. Виступаючий наперед повідомляє учасникам групи тему наукового повідомлення, щоб вони підготувалися. Усі студенти групи самостійно позаурочно читають наукову літературу, обдумують тему, а потім під час заняття беруть участь в обговоренні виступу, ставлять запитання до доповідача, наводять коментарі, формують додаткові висновки.

Виголошення доповідей треба проводити на початку або наприкінці заняття. Регламент роботи: доповідь – 5-7 хв., обговорення доповіді – 5 хв., аналіз, під керівництвом викладача, доповіді і виступів – 3 хв. Технічні нюанси – 2-3 хв. Загалом – 15-17 хв. Обговорення одразу після доповіді: усі бажаючі (обов'язково декілька студентів) ставлять запитання доповідачеві або виступають з коментарями. Викладач бере участь в обговоренні доповіді, ставить (якщо потрібно) проблемні запитання, аналізує виступ і його обговорення. Оцінку доповідачеві за проєкт виставляємо як за додаткову (самостійну) роботу з урахуванням якості писемного тексту, володіння матеріалом, виголошення доповіді. Участь студентів в обговоренні виступу зараховуємо до оцінки за поточне заняття.

Готуючи і сприймаючи таку наукову доповідь, студент приходить до розуміння сутності наукової діяльності як самостійності і творчості, вчиться здійснювати дослідження, збирати матеріал, опитувати, спостерігати, аналізувати, публічно виступати і відповідати на запитання слухачів. Обговорення доповіді, постановка проблемних питань прилучає майбутнього медичного працівника до розуміння особливостей критичного сприйняття явищ дійсності, порівнянь і узагальнень. І головне – студент набуває умінь, досвіду з підготовки, мовного оформлення, редагування, виголошення публічного виступу з наукової тематики, засвоює основні правила культури наукової дискусії.

На завершальному етапі вивчення публічного виступу в курсі «Українська мова (за професійним спрямуванням)» на першому занятті актуалізуємо знання з шкільного курсу української мови на тему риторики, виголошення виступу. Залучаємо нешодавній досвід з підготовки і обговорення науково-дослідних проєктів. Вивчаємо новий жанр – тези, як науковомовний твір, що відображає основні положення майбутнього самостійного виступу. Пояснюємо відмінності між тезами і маленькою статтею, матеріалами дослідження. Вивчаємо перетворення писемного суто наукового тексту в текст для усного виголошення, особливості цитування в усному викладі, засоби міжфразного зв'язку, оформлення виступу, списку використаних джерел, унаочнення до доповіді (плакати, мультимедійна презентація), стендової доповіді. Детально аналізуємо підготовку, виголошення суто наукової і науково-популярної доповіді, висвітлюємо питання про те як проявляється самостійність в науковомовному творі.

До наступного заняття, яке проводимо у формі конференції на тему «Публічний виступ у популяризації медичних знань», пропонуємо всім без винятку студентам підготувати і виголосити повідомлення на медичну тему в науково-популярному стилі (ознайомлювально-інформаційний проєкт), оформити його реквізити. Подаємо вимоги до реквізитів виступу: автор, тема повідомлення, план, тези, ключові слова, важлива цитата з твору авторитетного автора (оформлена відповідно до вимог), список використаних джерел (відповідно до бібліографічного стандарту). За писемне оформлення реквізитів наукового повідомлення ставимо окрему оцінку.

Вважаємо, що для підготовки навчального публічного виступу як форми популяризації медичних знань в курсі української мови (за професійним спрямуванням) треба подати здобувачам вищої освіти для вибору таких перелік тем для самостійної роботи, що відповідає їхнім актуальним знанням з медико-біологічних дисциплін. Студенти першого року навчання не завершили вивчення жодної медико-біологічної дисципліни, тому пропонуємо теми виступів, які для них є трохи «на виріст», проте загалом базуються на знаннях з шкільного курсу основ здоров'я, біології. Напр.:

(1) «Медицина і медичні працівники в нашому житті», (2) «Яким має бути день і рік здорової людини», (3) «Здорове харчування людини», (4) «Моя улюблена книжка про медицину, лікарів і лікування», (5) «Як застосовувати в домашніх умовах прості медичні інструменти і предмети догляду за хворими», (6) «Як застосовувати домашні медичні прилади», (7) «Стрес і здоров'я», (8) «Любов, дружба як запорука здоров'я людини», (9) «Почуття щастя як запорука ментального здоров'я людини», (10) «Хобі як запорука ментального здоров'я людини», (11) «Гігієна сну», (12) «Як правильно вимірювати температуру тіла і артеріальний тиск», (13) «Як підготуватися для візиту до лікаря», та ін.

Теми бажано супроводити поширеними методичними розробками, які спрямовуватимуть студентів до висвітлення усіх важливих тем і підтем, проблемних питань виступу. Списку рекомендованої літератури подавати не радимо, щоб стимулювати учнів до критичного аналізу першоджерел, пошуку і вибору наукових досліджень, результати яких можна популяризувати. На всі ці важливі аспекти виступу має націлювати умова вправи і методична вказівка до теми. Наприклад:

Підготуйте і виголосіть в аудиторії 5-7-хвилинний науково-популярний виступ на одну із запропонованих орієнтовних тем. Оформіть на окремому аркуші реквізити повідомлення: 1. Автор. 2. Тема повідомлення. 3. Адресат (учні певного класу, учні різних класів школи, різновікова аудиторія дорослих тощо). 4. План виступу. 5. Тези. 6. Ключові слова. 7. Важлива цитата з твору авторитетного автора (індивідуального або колективного, оформлена відповідно до вимог). 8. Список

використаних джерел (відповідно до бібліографічного стандарту, обов'язково мають бути друковані видання). Будьте готові відповідати на запитання слухачів. Повідомте своїм одногрупникам про тему вашого виступу, щоб вони підготувалися до його обговорення.

Орієнтовний список тем:

Хобі як запорука ментального здоров'я людини. Хобі і його значення в житті людини. Як хобі поліпшує ментальне здоров'я. Робота і хобі. Види хобі. Моє улюблене хобі. Як я знайшов своє хобі. Як я займаюся своїм хобі. Як вплинуло на мене моє хобі. Висновки.

Як підготуватися для візиту до лікаря... (вказати спеціальність, спеціалізацію). Вибір клініки і лікаря. Запис до лікаря. Що зробити перед відвідуванням лікаря (режим дня, харчування, гігієна, вибір одягу). Що входить в консультацію лікаря (вказати спеціальність). Про що буде розпитувати лікар (вказати спеціальність), який огляд буде проводити. Які додаткові обстеження може призначити лікар. Які документи треба мати із собою для візиту до лікаря. Стан здоров'я і регулярність профілактичних оглядів у лікарів. Підготовка до телемедицинського візиту. Як підготувати дитину до візиту до лікаря. Висновки.

Під час заняття-конференції студенти по черзі виголошують публічні виступи, беруть участь в обговоренні. Допускаються виступи на одну тему; звичайно, вони не будуть однаковими, можуть бути навіть різні концептуально. Це має бути показово і навіть повчально.

Робота на заняттях має бути спрямована на якісну підготовку виступу, уникнення типових хиб, зокрема таких: (1) відсутність обґрунтування актуальності теми (для запланованої, уявної аудиторії), слабкий вступ, відсутня або слабка підсумкова частина; (2) не трансформовано суто науковий текст першоджерел у науково-популярний, науково-публіцистичний виклад, доречний для заявленого адресата, відсутні відповідні мовно-стилістичні засоби; (3) не дотримано однотипності стилю викладу; (4) інформативна недостатність наукового повідомлення, одностороннє висвітлення проблеми, коли виступ базується тільки на одній теорії без повідомлень про альтернативні ідеї; (5) відсутність посилань на авторитетні джерела (друковані та електронні), на авторитетних авторів, авторитетні наукові школи; (6) недотримання норм усної літературної мови, мовного етикету, невизначеність мови; (7) відсутність необхідної наочності – словесної, предметної, схематичної; неінформативність наочності; (8) відсутність практичних порад щодо теми доповіді; (9) відсутність контакту зі слухачами; (10) недотримання композиції, структури виступу, замалий або занадто великий обсяг наукового повідомлення, що не дає змоги для дотримання регламенту виступу; (11) виступ у формі читання тексту з презентації; (12) виступаючий не може змістовно відповісти на додаткові, уточнювальні, проблемні питання щодо теми доповіді. За усіма цими пунктами має оцінюватись науковий виступ.

Важливо, що обрану тему студенти можуть і далі самостійно поглиблювати, розробляти і виголошувати в реальних умовах перед різними аудиторіями під час навчання на старших курсах.

Така робота в курсі «Українська мова (за професійним спрямуванням)» сприятиме формуванню в здобувачів вищої освіти першого року навчання навичок підготовки і виголошення наукової доповіді, науково-популярного публічного виступу-повідомлення на медичну тему, пошуку і опрацювання авторитетних джерел для збору і систематизації інформації, а участь в обговоренні значної кількості виступів товаришів на різні теми дозволить зрозуміти особливості вибору і реалізації комунікативної стратегії стосовно певних тематичних груп і типів слухачів. Отримане на заняттях з української мови розуміння основних принципів творення і сприйняття наукомовного твору, дотримання мовних і інформаційно-комунікаційних стандартів допоможе усім здобувачам вищої освіти надалі робити усвідомлений вибір своєї освітньої траєкторії на користь наукової діяльності і високого професіоналізму.

Нові можливості для формування у майбутніх медичних працівників культури мови з виголошення публічного виступу дають вибіркові мовні дисципліни (Юкало, Публічний, 2024), зокрема ті що викладаються на 4-6 році навчання. Такими дисциплінами можуть стати запропоновані нами курси «Культура медичної професійної мови і спілкування», «Мова популяризації медичних знань» (Юкало, Створення, 2024), спрямовані на поглиблення мовних умінь і навичок із застосування медичної професійної мови в публічній комунікації в здобувачів вищої медичної освіти, які вже вивчили основні профільні дисципліни і мають достатні фонові знання щоб оперувати понятійно-категоріальним апаратом і проблематикою медицини, а також вже традиційні вибіркові дисципліни «Академічне письмо», «Основи наукового дослідження» та ін. І звичайно, важливою є цілеспрямована і кваліфікована робота усіх без винятку викладачів кафедр медичного ЗВО (суспільно-гуманітарних і медико-біологічних) на практичних заняттях, в позааудиторній, гуртковій науково-дослідній роботі, що загалом піднесе рівень мовно-комунікативної культури у майбутнього медичного працівника.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, вивчення в медичному закладі вищої освіти жанрів суто наукового і науково-популярного публічного виступу є важливим складником формування професійної мовно-комунікативної компетенції майбутнього лікаря.

Пропонуємо формувати уміння підготовки і виголошення актуальних жанрів публічного виступу у майбутнього медичного працівника методом проєктів, науково-дослідних і ознайомлювально-інформаційних, з наступною публічною презентацією у формі наукової доповіді, повідомлення, бесіди і колективного обговорення проєкту на занятті.

Вивчення теорії і практики публічного виступу в медичному закладі вищої освіти треба здійснювати протягом усіх років навчання, на заняттях з української мови (основна і вибіркові професійно орієнтовані дисципліни), із суспільно-гуманітарних і медико-біологічних дисциплін, в позааудиторній, гуртковій науково-дослідній роботі, що вимагає створення відповідних навчальних посібників з культури медичної професійної мови.

Література:

1. Ділова українська мова : Програма для студентів вищих медичних закладів освіти III-IV рівнів акредитації / упоряд. Р. Я. Василевич. Київ, 1999. 17 с.
2. Лісовий М. І. Культура професійного мовлення : навч. посіб. Вінниця : Нова Книга, 2010. 175 с.
3. Навчук Г., Шутак Л. Публічний виступ та його жанри. *Українська мова (за професійним спрямуванням): Охорона здоров'я. Медицина* : підручник / за ред. С. М. Луцак. 2-ге вид., переробл. і допов. Київ : ВСВ «Медицина», 2025. С. 187-205.

4. Порядок проведення атестації лікарів : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 22.02.2019 р. № 446 (у редакції наказу Міністерства охорони здоров'я України від 18.08.2021 р. № 1753). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0293-19#n27> (дата звернення: 24.02.2025).
5. Програма і методичні рекомендації з курсу «Ділове мовлення» для студентів першого курсу вищих навчальних закладів України. Київ, 1993. [7 с].
6. Програма курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)» для вищих навчальних закладів, які здійснюють підготовку фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра (спеціаліста, магістра медичного та ветеринарно-медичного спрямування) / уклад. С.В. Шевчук, І.В. Клименко : затв. наказом Міністерства освіти і науки України від 21.12.2009 р. N 1150. URL: https://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/6122/ (дата звернення: 10.05.2025).
7. Стандарт вищої освіти зі спеціальності 222 «Медицина» галузі знань 22 «Охорона здоров'я» для другого (магістерського) рівня вищої освіти від 08.11.2021 р. № 1197. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-standartu-vishoyi-osviti-zi-specialnosti-222-medicina-dlya-drugogo-magisterskogo-rivnya-vishoyi-osviti> (дата звернення: 12.03.2025).
8. Стандарт вищої освіти зі спеціальності 228 «Педіатрія» галузі знань 22 «Охорона здоров'я» для другого (магістерського) рівня вищої освіти від 29.10.2024 р. № 1546. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2024/30-10-2024/228-pediatrica-mahistr-1546-vid-29-10-2024.pdf> (дата звернення: 10.05.2025).
9. Стандарт вищої освіти зі спеціальності 221 «Стоматологія» галузі знань 22 «Охорона здоров'я» для другого (магістерського) рівня вищої освіти від 24.06.2019 р. № 879. URL: <file:///C:/Users/Gigabyte/Downloads/661689da239da575556646.pdf> (дата звернення: 08.05.2025).
10. Юкало В. Я. Вивчення мовних стереотипів у медичному вузі. *Дивослово*. 1999. № 5 (507). С. 14–17.
11. Юкало В. Я. Культура мови : навч. посібник для студентів вищих медичних закладів освіти III і IV рівнів акредитації / за ред. Л. В. Струганець. Тернопіль : Укрмедкнига, 1999. 77 с.
12. Юкало В. Я. Публічний виступ на заняттях з мовних дисциплін у медичному закладі вищої освіти. *Професійна лінгводидактика в контексті особистісної парадигми*. Тернопіль : ТНМУ, 2024. С. 45–49.
13. Юкало В. Я. Створення і впровадження навчальної дисципліни «Мова популяризації медичних знань». *Сучасні тенденції та перспективи розвитку вищої медичної (фармацевтичної) освіти в Україні*. Тернопіль : ТНМУ, 2024. С. 278–279.
14. Януш Я. В. Українська мова в економічному вузі. *Дивослово*. 1999. № 2 (504). С.9–14.

References:

1. Business Ukrainian : Programme for students of higher medical educational institutions of III and IV accreditation levels / compiled by R. Ya. Vasylevych. Kyiv, 1999. 17 p. [in Ukrainian].
2. Lisovy, M. I. (2010). *Kultura profesiinoho movlennia : navch. posib.* [Culture of professional speech : study guide]. Vinnytsia : Nova Knyha. 175 p. [in Ukrainian].
3. Navchuk, H., Shutak, L. (2025). Publichnyi vystup ta yoho zhanry [Public speaking and its genres]. *Ukrainska mova (za profesiinym spriamuvanniam): Okhorona zdorovia. Medytsyna* : pidruchnyk / za red. S. M. Lutsak [Ukrainian language (for professional purposes): Health care. Medicine : textbook / edited by S. M. Lutsak]. 2-he vyd., pererobl. i dopov. Kyiv : VSV «Medytsyna». P. 187–205. [in Ukrainian].
4. Procedure for certification of doctors : order of the Ministry of Health of Ukraine No. 446 dated 22.02.2019 (as amended by Order of the Ministry of Health of Ukraine No. 1753 dated 18.08.2021). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0293-19#n27> [in Ukrainian].
5. Programme and methodological recommendations for the course 'Business Speaking' for first-year students of higher educational institutions of Ukraine. Kyiv, 1993. [7 p]. [in Ukrainian].
6. Programme of the course 'Ukrainian language (for professional purposes)' for higher education institutions that train specialists at the bachelor's (specialist's, master's) and veterinary medical degree levels / compiled by S.V. Shevchuk, I.V. Klymenko: approved by the Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine of 21.12.2009. N 1150. Retrieved from https://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/6122/ [in Ukrainian].
7. Standard of higher education in the speciality 222 'Medicine' of the field of knowledge 22 'Healthcare' for the second (master's) level of higher education dated 08.11.2021 No. 1197. Retrieved from <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-standartu-vishoyi-osviti-zi-specialnosti-222-medicina-dlya-drugogo-magisterskogo-rivnya-vishoyi-osviti> [in Ukrainian].
8. Standard of Higher Education in the specialty 228 'Paediatrics' of the field of knowledge 22 'Healthcare' for the second (master's) level of higher education dated 29.10.2024 No. 1546. Retrieved from <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2024/30-10-2024/228-pediatrica-mahistr-1546-vid-29-10-2024.pdf> [in Ukrainian].
9. Standard of higher education in the speciality 221 'Dentistry' of the field of knowledge 22 'Healthcare' for the second (master's) level of higher education dated 24.06.2019 No. 879. Retrieved from <file:///C:/Users/Gigabyte/Downloads/661689da239da575556646> [in Ukrainian].
10. Yukalo, V. Ya. (1999). Vyvchennia movnykh stereotypiv u medychnomu vuzi [Studying language stereotypes in a medical university]. *Dyvoslovo*, 5 (507), 14–17. [in Ukrainian].
11. Yukalo, V. Ya. (1999). *Kultura movy : navch. posibnyk dlia studentiv vyshchykh medychnykh zakladiv osvity III i IV rivniv akredytatsii* / za red. L. V. Struhanets [Culture of language : study guide for students of higher medical education institutions of III and IV accreditation levels / edited by L. V. Struhanets]. Ternopil : Ukrmedknyha. 77 p. [in Ukrainian].
12. Yukalo, V. Ya. (2024). Publichnyi vystup na zaniattiakh z movnykh dystsyplin u medychnomu zakladi vyshchoi osvity [Public speaking in language classes at a medical university]. *Profesiina lnhvodydaktyka v konteksti osobystisnoi paradyhmy – Professional linguodidactics in the context of a personal paradigm*. Ternopil : TNMU, 45–49. [in Ukrainian].
13. Yukalo, V. Ya. (2024). Stvorennia i vprovadzhennia navchalnoi dystsypliny «Mova populiaryzatsii medychnykh znan» [Creation and implementation of the discipline 'Language of medical knowledge popularisation']. *Suchasni tendentsii ta perspektyvy rozvytku vyshchoi medychnoi (farmatsevtichnoi) osvity v Ukraini – Current trends and prospects for the development of higher medical (pharmaceutical) education in Ukraine*. Ternopil : TNMU, 278–279. [in Ukrainian].
14. Yanush, Ya. V. (1999). *Ukrainska mova v ekonomichnomu vuzi* [Ukrainian language in an economic university]. *Dyvoslovo*, 2 (504), 9–14. [in Ukrainian].